

Емил Миланов*

*Председник „Међународне словенске заједнице Перун-2000”
Софија, Бугарска*

БУГАРСКО-СРПСКИ ОДНОСИ – САДАШЊА ИСТОРИЈА И ПЕРСПЕКТИВЕ ЗА БУДУЋНОСТ

Сажетак

Словени су најбројнији народ у Европи, преко 250 милиона – 1/3 становништва, који заузимају 53% површине континента.

Потичу из истог корена, исте крви, језика, морала, обичаја, традиције, менталитета, културе и 90% заједничке православне вере. Ову нацију чини 14 држава, чији су саставни делови Бугарска и Србија. И поред тога што смо у неким научним радовима подељени – Бугари као (југо)источни Словени и Срби као (југо)западни Словени, наша заједничка култура, по нашем мишљењу, то оповргава. Спадамо у седам словенских племена која су насељавала Балкан. И поред разних перипетија током векова, рекло би се да су две земље међусобно и нераскидиво повезане у сродству, православној вери, економском, културном, политичком и традиционалном погледу.

Кључне речи: *Бугари, Срби, сарадња, историја, будућност.*

Односи између Бугарске и Србије, као бугарско-српски или српско-бугарски, датирају из 9. века. Уврштени су у I тому „Изабраних дела” бугарског академика Јордана Иванова. У њему су

* Генерал у пензији

описани многи познати Бугари који су највећи део својих живота и делатности посветили Србији – Григориј Цамблак, Сава Раковски, Јордан Х. Константинов. То су и: Петар Ичков (Христов), Михаил Герман, Христофор Жефарович, Марко Теодорович, Панталеј Хаци Стојков, епископи Парфеније Павлович, Доситеј, Лазар Теодорович, Неофит Бозвели и многи други.

ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ПРВОГ БУГАРСКОГ ЦАРСТВА И КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ

Бугарско-српски ратови су били низ сукоба између Прве и Друге бугарске државе и раносредњовековних српских држава Рашке (такође Велика Кнежевина Србија), Дукље, Краљевине Рашке (такође Краљевине Србије) итд. у периоду 9. до 14. века. Зона сукоба је западни Балкан, посебно западна Србија, Босна и Косово и Метохија.

Војна дејства Пресијана 839-842.

Византијски цар Константин Багренородин у свом делу „О управи царства” – глава X „О Србима и земљи у којој сада живе” каже да су пре владавине Властимира и кнеза Пресијана живели Бугари и Срби у миру, волели једни друге, јер су били један суседни народ и имали заједничку границу.

У периоду 839-842. Пресијан је отворио рат против Срба са циљем да их покори, наводи Багренородин. Рат је завршен без резултата и без победника. Први рат између Бугара и Срба одиграо се између 839. и 842. године. Према византијским изворима, до тада су обе земље живеле мирно. Сукоб је био резултат византијске политике одбијања бугарске експанзије на њихове југозападне провинције. Након што су Бугари освојили западну Македонију, српска племена су осетила опасност од већ велике Прве бугарске државе. Њихов кнез Властимир успео је да уједини неколико српских племена, а византијски цар Теофил, званично владар српских племена, подржао је Властимира у покушајима да уједини Србе и на крају гарантује њихову независност, стварајући тиме опасност за Бугаре.

Бугарски кнез Пресијан одлучио је да прекине све већи византијски утицај на Србе и напао их је 839. године. Рат је трајао три године, Пресијан није успео да оствари победу, али то исто

се догодило и Србима. По завршетку рата 842. године граница је успостављена на ушћу реке Дрине. Византинци су постигли свој циљ, наиме, скренута је пажња Бугара, који су успели да се изборе са словенским устанцима на Пелопонезу. Рат је завршен смрћу Теофила 842. године, што је с једне стране ослободило Властимира обавеза према цару, а са друге стране дало Бугарима могућност да нападну Византијско царство и припоје територију око Охрида, Битоља и Девоља у периоду 842-843. године.

Војна дејства кнеза Бориса I

После Властимирове смрти, око 850. године, његова држава је подељена између његових синова Мутимира, Стројмира и Гејника. Године 854. (према проф. Васили Златарском, а према другим изворима 863. или 870. године) на Србе је напао нови бугарски кнез Борис I. Желио је да искористи слабост Срба и наметне бугарски утицај уместо византијског. Међутим, како пише у „О управљању царством”, Константин Порфирогенит, Владимир Расате и дванаест великих Боила били су заробљени, што је захтевало личну интервенцију владара Бориса I. Склопљен је споразум о „вечном миру” са Србима, који је трајао док је српска властела даривала и спроводила владара и његову пратњу од Достинике до бугарске пограничне тврђаве Рас. Занимљиво је да су примљени поклони у Бугарској доживљавани као порез („пактон”) и признање политичке зависности српских кнезова од Бориса. Константин Багренородни је прво тврдио да су Срби победили, али је потом написао да су српски кнезови одведени на бугарски двор. Ово појашњава шта се заправо догодило. Срби су очигледно добили прву битку против кесаревићевог одреда, али када су се суочили са целокупном бугарском војском коју је предводио Борис, положили су оружје под одређеним условима. Услед похода није дошло до територијалних промена, али је Борис успео да наметне Србима савез са Бугарском, чиме су Бугари остварили део својих циљева – Срби су одбацили савез са Византијом и успостављена је превласт бугарског утицаја. Борис и Мутимир успостављају пријатељске односе, касније га Бугари подржавају у борби против његове браће, а након што их Мутимир зароби, враћа их у Бугарску.

Војна дејства Симеона I

Византија је 917. успела да поткупи српског кнеза Петра Гојниковића, који је био савезник Симеона I. Након што је византијска војска уништена у бици код Анхијала 20. августа исте године, Симеон је морао да одложи напад на Цариград да би могао да осигура своје западне границе. У јесен 917. послао је војску под командом Теодора Сигрице и Мармаиса да упадне у Србију и казни Гојниковића због издаје. Наговарали су Петра Гојниковића да им изађе у сусрет, а када је изашао, био је ухваћен и одведен у Преслав, где је и умро у затвору. Бугари су на српски престо поставили Петровог рођака Павла Брановића, који је био под патронатом Симеона. Године 921, када су Бугари контролисали готово све византијске територије на Балкану, Византинци су поново покушали да окрену Србе против Бугарске. Роман Лакапен је послао Захарија Првослављевића, оданог Симеону, против Павла, али је он поражен и послат је у Бугарску. Међутим, Византинци су успели да поткупе и Павла Брановића, и док су Бугари опседали Адријанопољ, Срби су започели војне операције против Бугарске. Симеон их је лако победио пославши Захарија са војском у Србију. Павле је поражен, а Захарија је заузео његов престо.

Византијски историчари пишу да се Захарија, „сетивши” се наклоности византијског цара, одмах побунио против Бугара, јер није хтео да им се потчини, више је волео да се покорава византијском цару. Разљућен овом издајом, Симеон је послао војску предвођену Теодором Сигрицом и Мармаисом да порази Србе, али је бугарска војска поражена, а одрубљене главе војсковођа су послате у Цариград. Симеон је, претварајући се да је спреман да склопи мир са Византијским царством, окупио војску под вођством Книна, Имника и Извоклија, заједно са новим претендентом на српски престо Чаславом Клонимировићем. Када вест о овим припремама стигла до Захарија, он одмах отишао у Краљевину Хрватску. Овога пута бугарска војска је освојила целу Србију. Српска властела наговорена да се састане са Чеславом, бива ухваћена и послата у Преслав. Бугарска војска је опустошила Србију, део становништва отерала у Бугарску, али су неки успели да побегну у Хрватску и Византију. Србија је била укључена у границе бугарског краљевства на период од три године, све док Часлав Клонимировић није одлучио да обнови српску државу.

Војна дејства Самуила. Принц Јован Владимир

После пораза од Византинаца, код Спергеја 996, бугарски цар Самуило скренуо је своју пажњу на српску и хрватску кнежевину на северозападу, где је византијски утицај био јак. Године 998. напао је српску кнежевину Дукљу којом је владао кнез Јован Владимир. Срби нису могли да одоле бугарској војсци, а Јован Владимир са својим народом кренуо је ка планини Облици. Када је Самуило стигао, оставио је део своје војске да блокира Србе и са остатком своје војске опседао је улцињску приморску тврђаву. Да би избегли даље крвопролиће, Бугари су тражили од Јована Владимира да се преда, он је то у почетку одбио, али се потом предао. Јован Владимир је послат у прогонство у Самуилов двор у Преспи. Бугари су затим заузели Котор и кренули према Дубровнику и Далмацији. По речима дукљанског презвитера, Самуилова ћерка Теодора, Косара, заљубила се у заробљеника Јована Владимира. Самуило одобрава њихово венчање, Јована Владимира пушта на слободу, Косара постаје његова жена, али Јован Владимир постаје Самуилов вазал. О њему се брине човек од поверења бугарског цара Драгомира. Ипак, 1016. године Јована Владимира убио је нови бугарски цар Иван Владислав, који је посумњао да ће Владимир бити потенцијални кандидат за престо у кнежевској Србији. После погибије Часлава, у бици са Мађарима, српске земље су и даље остале релативно независне и без централизоване власти.

Југоисточна Европа око 1261. године

Први сукоби између Другог бугарског царства и Срба, који су били вазали Угарске, догодили су се 1202. године. Угарски краљ Имре искористио је походе бугарског цара Калојана и потом заузео, тада бугарске, градове Београд, Браничево и Ниш. Последњи град је дат у вазалство српском жупану Вукану. Следеће године бугарска војска је истерала Србе из Ниша и победила Мађаре у бици на Морави.

За време бугарског цара Асена II односи двају држава били су изузетно добри, а племићки дворови у сродничким везама. Ћерка цара Асенова била је удата за српског краља Владислава, братанца Светог Саве. Исте 1235. године, Свети Сава је посетио Загорску земљу, односно Бугарску, да се састане са бугарским епископима и са

царем Асеном. Краљ и епископи су га дочекали уз многе почасте и прославе. Смештен је у царску палату, снабдевен свиме што му је потребно и дато му је злато да га подели обичним људима. У ово време почиње велики празник Богојављења. Одлуком Цара и Патријарха, уочи празника, Свети Сава служи Свету службу. Током овог боравка Светог Саве, добри односи са бугарским епископима и односи између две сестринске цркве се продубљују. После неког времена, Свети Сава се тешко разболео, ишчекујући смрт. Наредио је да се од свих дарова које је добио у Палестини, Египту, Вавилону, Азији и Цариграду, као што су злато, сребро, накит, одећа и друго, један део преда Српској архиепископији, а други Студеници. Ученике који су га пратили пустио је да се врате на српско тло. Бугарској Патријаршији Свети Сава поклонио је свештене одежде и скупе богослужбене књиге укоричене у злато, украшене камењем и бисером. Сазнавши за тешку болест Светог Саве, посетио га је бугарски патријарх Јоаким. После опште молитве и последњег братског загрљаја, Свети Сава је изговорио последње речи „Слава Богу за све” и предао своју душу у руке Божије. По наређењу цара Асена сахрањен је у царској цркви Светих четрдесет мученика, где су сахрањени бугарски патријарси и епископи. Припремљена је гробница, положен одговарајући камен обложен краљевским бршљаном, а у част Светитеља постављени су свећњаци и кандила од злата да осветле његов гроб. На сахрани је подељено много злата сиротињи. Све то зато што је царска љубав према Светитељу била велика.

Годину дана касније из Србије је послато посланство са молбом да им се одобри да пренесу у Отаџбину мошти Светог Саве. Цар Асен, патријарх и народ нису се слагали са молбом, јер су сматрали да се све ово догодило вољом Божјом и тело Светитеља треба да остане у царском манастиру. Они су посланицима даривали богате дарове и вратили их назад. То је приморало самог краља Владислава да посети свог таста цара Асена и после дугих молби да добије његову сагласност за пренос моштију светитеља у Србију. Мошти светитеља су 1237. године пренете у манастир Милешева. Касније, 1595. године, Турци су их спалили у Београду, на Врачару.

Године 1289. године Мађари су тражили од свог вазала Стефана Драгутина да нападне бугарске властеле Дармана и Куделина, који су владали Браничевском облашћу. Драгутин је 1290. напао ту област, али су га Дарман и Куделин поразили и заузврат напали

његове земље. Драгутин је замолио свог брата Стефана Милутина, краља Србије, да му помогне. Следеће године Стефан Драгутин и Стефан Милутин заједно су победили Бугаре, који су се повукли у Видин. Са Србима је ратовао и видински деспот, али је рат био неуспешан, а Видин је био опкољен. Од тада Бугарска је заувек изгубила Београд и Браничево.

Битка 1330. године

После 1291. обе земље су остале у пријатељским односима. Бугарски краљ Смилец 1296. године удао је своју кћер Теодору за будућег српског краља Стефана Дечанског. Сестра Дечанског Ана-Неда била је удата за бугарског цара Михаила III Шишмана. Међутим, ширење српског краљевства крајем 13. и почетком 14. века изазвало је озбиљну забринутост на царским дворovima у Трнову и Цариграду.

Михаил Шишман и Андроник III Палеолог 13. маја 1327. године потписали су уговор против Србије и договорили се да покрену заједнички поход против ње. Поход је почео јула 1330. године нападом Византије на Србију са југа, али након заузимања неколико тврђава, трупе су заустављене по наређењу Андроника III. У међувремену, бугарска војска са око 15.000 људи напала је Србију са истока. Војске Бугарске и Србије (око 18.000 људи) сусреле су се 24. јула код града Велбужда (Њустендил).

Битком код Велбужда (1330) отворен је двадесетогодишњи период током којег је Србија била доминантна држава на Балкану. Њихов нови краљ Стефан Душан освојио је 1331. године Македонију, Епирску деспотовину и Тесалију, а 1346. године, уз помоћ Бугара, крунисан је за цара. После његове смрти 1355, његова држава је подељена на неколико независних држава. У 15. веку обе земље су коначно уништене и поробљене од стране Турака Османлија.

БУГАРСКО-СРПСКИ ОДНОСИ ЗА ВРЕМЕ ВИЗАНТИЈСКЕ ВЛАДАВИНЕ

Унук бугарске принцезе Теодоре Косаре и Јована Владимира, Константин Бодин, подигао је велики устанак у земљама којима је владао Самуило 1072. године, представивши се као бугарски цар под именом Петар. Активно су га подржавали последњи бугарски

деспот – Георгиј Војтех и гувернер Петрила. У Скопљу избија устанак и Петрила се брзо спушта у Костур, али је његова војска поражена и Георгиј Војтех предаје Скопље Римљанима. Убрзо након тога, Константин Боден је заробљен и то је био крај устанка.

Бугарско-српски односи у време Друге бугарске државе

Бугарско-српски односи у време Друге бугарске државе одликује извесна умереност, о чему сведоче бројни аристократски бракови између две државе.

Стефан I Урош је био први српски краљ којем је при крунисању додата титула „Кнез и краљ Бугарске”.

Сестра цара Јована Александра, Јелена, удата је за српског краља Стефана Душана.

Сестра бугарског независног владара у Родопима, Момчила, Јефросинија (Јевросима) постала је супруга српског владара Вукашина и мајка Марка Краљевића.

Бугарско-српски односи у доба османског ропства и епохе Ренесансе

Током ропства, обе стране су делиле исту трагичну судбину од самог почетка до свог ослобођења. Срби и Бугари чине словенски блок на Балкану, њихова историја тече паралелно и једне без других је немогуће проучавати. Много је покушаја и примера како су обе стране покушавале да самостално или заједнички ослободе од ропства. Нарочито се у доба ренесансе интензивирала интеракција између Србије и Бугарске. Пример почињемо са Јованом Рајићем, познатим именом у српској ренесанси, пореклом из мешовитог брака. Отац Радослав Јанков из Видина, звани Раде Видинац, доселио се у Сремске Карловце и тамо се оженио девојком Маријом (Гласник I, стр. 171), а 1726. године им се родио син Јован. Његово главно дело је „Историја разних словенских народа, посебно Бугара, Хрвата и Срба”, објављена 1794/1795. Потребно поменути и Рајићеве везе са бугарским историчарем Пајсијем, његовим скоро вршњаком. Обојица су били надахнути родољубивом мишљу – васкрснути из заборавља славну прошлост својих народа и учврстити њихов национални идентитет. Први сусрет догодио се 1758. године у манастиру Хиландар, а следећи 1761. године у Карловцима. Разматрали

су изворе о историји јужнословенских народа. Ту је Пајсије пронашао нове материјале за „Историју словенско-бугарску” и, како каже, „Тамо сам нашао историју Срба и Бугара од Мавро Орбина укратко” итд. Године 1801, богати Бугари из Аустрије позвали су Атанасија Нешковића да напише књигу о бугарској прошлости засновану на Рајићевој причи. Рад је објављен под насловом „Историја словенско-бугарског народа кроз историју господина Рајића”. Исте године, у граду Будиму Рајић каже: „Моја намера није била да разоткријем живот свих словенских народа, већ само два или три од њих, који су моје крви и суседи.”

Први српски устанци 1804–1806. одликовали су се огромним јунаштвом, већим и од маште. Предвођени вождовима Карађорђем, Станојем Главашом, Петром Добрњцем, Миленком Стојковићем, Срби су постигли велики успех. У овим устанцима хиљаде Бугара борило се на страни Србије. Одреди су формиран и углавном из шопских региона. Међу српским намесницима је Бугарин Петар Христов (Ичков). Био је образован, знао око седам језика и имао много занимања и веза по Европи. Радио је у многим амбасадама и, коначно, као конзул у Београду. Његов брат Наум Христов (Ичков) био је од поверења кнеза Милоша и трговачки конзул. О њиховом пореклу пише В. Васиљевић из Земунa. Уговор између Срба и Виоке порте из 1806. године назван је по Петру Ичкову „Ичков мир”. Првог дана јула Карађорђе и народна скупштина у Смедерову издали су пуномоћје београдском конзулу Петру Ичкогли-Сердару да Порти изнесе српске захтеве.

Други Бугари који су активно учествовали у српским пословима су Марко Тодоровић и Михаил Тодоровић Герман из Разлога. Уз донације Марка Тодоровића, у Бечу је 1792. године изашао први црквенословенски буквар намењен деци у Србији и Бугарској. У Србији је штампана и објављена прва збирка бугарских песама. Вук Карацић је 1822. објавио прву бугарску граматику на западнобугарском дијалекту. А Бугарин Панталеј Хаџи Стојков, такође конзул у Београду, снимио је бугарске народне песме за Вуков додатак из 1822. године. Михаил Герман је био лице од поверења кнеза Милоша. Дана 15.02.1816, на предлог Михаила Германа, кнез Милош и српски кнежеви су му дали пуномоћје да заступа цео српски народ и његове захтеве пред руским царем Александром I. После преговора са царем, Михаил Герман је донео Кнезу Милошу златни прстен са дијамантима, поклон од цара, што је била велика милост за

кнеза и велики догађај за нову Србију и њене наде. Михаил Герман је постао кнежева десна рука, обавештавао га је и координирао све акције у вези са Русијом, Портом и његовим унутрашњим непријатељима. О томе сведочи њихова лична преписка, у којој кнез пише: „Превелика ми је ваша услуга, за коју не могу никако да се одужим... Знате и видите да немам с киме важне послове слати.” М. Герман остаје у дипломатској и тајној служби под вођством кнеза Милоша. Ушао је у оштру расправу са Вуком Караџићем око словне реформе српског правописа и књижевног језика. С конзулом Марком Тодоровичем спорови нису престали. То је подстакло Вука Караџића да напише писмо кнезу Милошу да се чува оних Бугара који би, будући да су несрби, могли да нашкоде српској ствари. Наравно, то није довело до нарушавања добрих односа кнеза са Бугарима. Ови Бугари су дали велики допринос економском успону Србије и њеној политичкој и међународној афирмацији.

Године 1835. штампане су бугарске књиге у Крагујевцу за Габровску школу. Захваљујући Михаилу Герману, кнез Милош је наредио да се бугарски рукописи не држе у штампарији, већ да се штампају бесплатно („Господарю се обеща колкуто книги се шампосат за Габровското шкољо бадихава”). У објављеним књигама Неофита Босвелија пише: „Штампано уз одобрење и подршку Његовог Преосвештенства Кнеза Србије Милоша Теодоровича Обреновића као поклон ђачкој бугарској омладини.” Захваљујући М. Герману, кнез је одлично примио Неофита Бозвелија и позвао га да постане Епископ Шабачки. Н. Бозвели пише М. Герману: „Сада сам добио писмену наредбу од кнеза, број 196 од 14. априла 1836. године, да дођем и постанем епископ у Србији.” Иако је Неофит имао одличне односе и личне везе са кнезом, одлучио је да остане учитељ у Бугарској. Ово је време позива и Парфенија Павловича из Силистре, високообразованог полиглоте, који је путовао по целој Европи, протеран из катедрале Светог Стефана у Бечу због православне проповеди против католичанства, затворен у Аустрији, претучен у Италији, Немачкој, Хрватској, Чешкој, Словачкој и др. због православне вере. У Карловцима је хиротонисан за јеромонаха, а касније и за епископа, помоћника митрополита карловачког. Оставио је много вредних описа фрушкогорских манастира, где је и сахрањен. Касније је братство Зограф испратило Доситеја Новакова. Године 1784. замонашио се као свештеник у Прилепу и Пироту. Турци су га мучили и тукли. Године 1834. постављен је за епископа, прво

у Зајечару, а потом у Неготину, где је и умро. Остао је пример лепог понашања међу мирјанима који су га волели, што потврђује и начин на који је његов ђакон Стефан Ковачев писао 1851. године: „Године 1831. за ђакона ћу бити рукоположен од нашег Бугарина Зографског у Атону манастира господина Епископа Доситеја и са њим у Зајечару... сам служио” (ово се чува у рукописном одељењу Софијске народне библиотеке). Данас су Доситејеве мошти налазе у посебној гробници у неготинској цркви. На надгробној плочи стоји натпис: „Овде почива тело блаженоупокојеног првог епископа Тимочке епархије, која је основана после ослобођења Србије од агарског јарма, Доситеја, рођеног у селу Дабници”.

Током српско-турског рата 1876. око 4.000 Бугара, формираних у одреде, основало је покрет бугарске милиције. Предводили су их бугарски намесници и притицали су Србима у помоћ у биткама са Турцима. Бугарски официри на служби у Русији – Р. Николов, Д. Николаев, С. Муткуров, А. Гуцев, С. Кисов, П. Стојанов и други, командовали су четама и батаљонима под командом руских официра и генерала Черњајева, Кирејева и других. Борили су се у различитим крајевима Србије – на подручју Алексиначког језера, Алексиначке Бање, Кладова, Књажевца, Бабиног зуба, Бабине Главе, Тресибаве, Шуматовца, Делиграда, Раковице, Салаша, Коренашт-Кадибогаза, Пирота-Темске-Висока, Засковаца, манастира Свети Стефан, Брестовца, Малог и Великог Извора, Топлог Дола, Манастира Светог Николе, Црног врха, Кошнице, Беле Паланке, Брзе Паланке, Тимочког и Моравског фронта – Зајечара и Неготина. Они су комуницирали са српским војводама Колом Рашићем и Таском Узуновићем, у неким случајевима под командом српског пуковника Хрватића. Србија је помогла многим бугарским четницима да побегну на српску територију припремајући се за устанак у бугарским земљама под османском влашћу. Има примера за то. Многе бугарске формације, одлуком Георгија С. Раковског и Бугарског револуционарног централног комитета, створене су у Београду. То су Прва и Друга бугарска легија, у које спадају бугарске легије из 1868. године и сам Апостол слободе Васил Левски. Међу њима су били многи намесници и други истакнути бугарски синови. Они су били наоружани и вешти у војним пословима. О Бугарској је написано, штампано и објављено много књига и револуционарних материјала.

Српска Кнежевина подржава напоре Руског царства да ослободи Бугаре. На почетку руско-турског ослободилачког рата, Србија је активно учествовала на страни Русије, што је одвукло пажњу дела турске војске и олакшало акције Русије. Дипломатски односи Србије и Бугарске успостављени су после ослобођења 1879. године.

Србија је имала амбасаду у граду Софији, а Бугарска амбасаду у Београду.

БУГАРСКО-СРПСКИ ОДНОСИ У НОВИЈЕ ВРЕМЕ

Бугарско-југословенски односи

Током Другог светског рата већи део Србије био је под бугарском контролом, на основу тајног бугарско-немачког споразума. Међутим, покрети подршке партизанима сарађују једни са другима, па тако Југославија снабдева оружјем бугарске партизане.

Новембра 1944. представници југословенских комуниста изнели су бугарској влади предлог да Бугарска као шеста република уђе у нову југословенску федерацију. Бугарска страна, коју је подржавао и Совјетски Савез, биле је склонија стварању савезне државе у којој су Југославија и Бугарска равноправне стране. Крајем јануара 1945. године, бугарски премијер је на састанку инсистирао на смени министра одбране Дамјана Велчева. Георгијев и југословенски функционер Моше Пијаде, уз лично посредовање Јосифа Стаљина, постигли су споразум о унији између две земље, тајна писма којима је предвиђено стварање федерације без навођења њене структуре. Уговор никада није закључен због противљења Велике Британије и Сједињених Држава, које су сматрале да Бугарска не може деловати самостално док се не закључи мировни споразум.

Дана 1. јуна 1946. године велика југословенска делегација на челу са Јосипом Брозом Титом започела посету Москви. Тамо су 5. јуна незванично стигли лидери бугарских комуниста Георгиј Димитров, Васил Коларов и Трајчо Костов и одржали низ билатералних састанака. На заједничком тројном састанку 7. јуна, Стаљин је поново оштро критиковао бугарске комунисте због спорог успостављања тоталитарног режима у земљи у поређењу са Југославијом. Он је инсистирао на смени министра одбране Дамјана Велчева, а за ту сврху сматрао је да треба искористити политичке процесе у Југославији, као и давање културне аутономије Пиринској

Македонији, као први корак ка њеном поновном уједињењу са југословенским делом области. На састанку је одлучено да Југославија одбије стварну исплату репарација од стране Бугарске, иако ће из међународних разлога оне бити предвиђене будућим мировним споразумом. Осим тога, Тито је признао бугарски етнички карактер западних периферија и прихватио њихов повратак у Бугарску упоредо са присаједињењем Пирине Вардарској Македонији.

Након раскида између комунистичких режима Југославије и Совјетског Савеза 1948. године, бугарско-југословенски односи су постали хладни и оптерећени углавном такозваним македонским питањем.

Упркос тешкој ситуацији, током овог периода годишње се на граници одржавао низ сусрета два народа. Бугарско-српски односи обновљени су распадом Југославије.

Данас су бугарско-српски односи на једном од највиших нивоа.

Владимир Ћургус, бивши амбасадор Р. Србије у Бугарској

Бугарско-српски односи данас су на једном од највиших нивоа, што је потврдио и Владимир Ћургус, амбасадор Републике Србије у Бугарској.

После 1990-их створена је Бугарско-српска заједница. Многе организације –

Бугарска организација „МЕЂУНАРОДНА СЛОВЕНСКА ЗАЈЕДНИЦА ПЕРУН-2000”, бројна славистичка друштва у Бугарској, београдски Институт за политичке студије и други слични у Бугарској, Србији, Русији, Међународни словенски савет и Међународна

словенска академија, позивају на обнову и ширење братске односе међу словенским народима. У разним словенским земљама одржано је много пословних, корисних конференција, састанака на којима се расправљало о важним питањима из различитих аспекта, одређивали изгледи и доносили одлуке. Посебно су интензивирале научне и културне везе између Бугарске и Србије. У Србији је одржано више међународних научних конференција које су дале нови позитиван замах билатералним односима. На основу представљених извештаја објављен је већи број научних радова. Водећу улогу у овим форумима имају држава Србија, Институт за политичке студије из Београда и професор др Зоран Милошевић, који су били домаћини радних конференција, на чему смо им захвални.

Однос између Белоградчика и Књажевца је одличан пример, прилика за добросуседство не само на Балкану, већ и широм света. Однос, заснован на братимљењу два града више од 50 година, упркос олујама и политичким проблемима, показује међусобно разумевање и емпатију. Са обе стране се надамо да једног дана неће бити граница између нас. У мирној и спокојној Европи живеће два братска словенско-православна народа. Блискост два народа повезана је са њиховом искреношћу менталитета. Ово пријатељство је постојало вековима, али вековима је било и оних који то пријатељство нису желели. А данас смо сведоци како је словенски свет угрожен. Подељени, супротстављени једни другима и коришћени као инструмент војно-политичких интрига које нас крваре и користе нашим вечним непријатељима. Не смемо дозволити никоме да се меша у наш однос. Заједно смо јачи, а разумевање нас чини ближима.

Током издајничког рата против Србије деведесетих година прошлог века, упркос тешким условима у којима су се нашле обе државе, Бугарска је Србији пружила моћну економску помоћ. Данас економске везе између држава јачају сваким даном. Многи Срби раде у Бугарској. Робна размена расте, а ово је корак напред у нашу заједничку будућност. Радимо на заједничким енергетским, водним, путним, културним и привредним пројектима. То је кључ добре будућности у односима две братске земље.

„Прекогранична сарадња помаже у јачању економских могућности. Обе државе морају уложити напоре кроз одређене инвестиције које ће ојачати озбиљан индустријски развој наших држава. Неопходно је створити услове да млади остану у својој земљи. За то постоје сви услови и заједнички програми. Одређени пројекти су реализовани и спроводе се.”

Поред економског и политичког аспекта односа, велики значај има и саобраћајно-туристичка повезаност путем Београд-Софија-Цариград и коридора 7 – река Дунав. Туризам у великој мери доприноси обнављању наших братских односа. Хиљаде грађана Србије лети преферирају и посећују бугарско приморје Црног мора, а зими спортске комплексе Боровец, Банско, Пампорово итд. На пример, 2017. године Књажевац је посетило 30.000 Бугара, али исто толико Срба Белоградчик. После пет година до 2023. ова туристичка размена је вишеструко порасла. У 2022. број бугарских туриста у Србији премашио је 350 хиљада. То је већ озбиљно. Имамо дивну духовну културу и историјске знаменитости које можемо пружити трећим државама. Фолклорне групе обе земље стално размењују посете, учествују на великим фестивалима, вокалним такмичењима, традиционалним обичајима итд. Дobar пример је интеракција српских представника са општинама црноморских градова, организовањем концерата словенског и балканског фолклора током целог лета. На нивоу владе постигнуто је разумевање и намера да се направи својеврсни балкански пут између Србије и Бугарске. Ово ће бити нови вид туризма који ће привући аматере. Више их не привлаче хотели и бање, привлаче их нетакнута природа, дух, као и културне вредности које су се вековима очувале у нашим местима. Свакодневни контакти наших грађана велики су корак у развоју наших односа.

Нажалост, у сваком погледу потенцијал обе земље је у великој мери уништен. Али немамо другог начина него да ходамо руку под руку, тако смо јачи. Будућност је наша.

„Бугарско-српски односи данас су на једном од највиших нивоа у историји. Што се тиче новије историје, они су на завидном нивоу и служе као пример сарадње осталим балканским земљама. Последњих година у Бугарској је било више од 30 посета на високом нивоу из Србије – и обрнуто. Имамо заједничке пројекте и тражимо нове. Бугарска наставља да подржава Србију. Границе су отворене, пријатељство међу народима прати пријатељство велике политике.”

ЛИТЕРАТУРА

- Основи извор: Србско-българските отношения от най-старо време до днес – от Стоян Чилингиров; 1918 г.; издава Щабът на Действующата Армия – София.
- 1. Република Сърбия. // Официальный сайт Министерство на външните работи.
- 2. 140 години българо-сръбски дипломатически отношения
- 3. За управлението на империята – глава X, ГИБИ.
- 4. Мисирков, Кръстьо. Бележки по южно-славянска филология и история (Към въпроса за пограничната линия между българския и сръбско-хърватски езици и народи), Одеса, 30.XII.1909 г.
- 5. Българска сбирка, 1910, 1911.
- 6. Академик Йордан Иванов т. I „Избраните произведения”.
- 7. „Гласник”- I стр.171
- 8. *Византийско-унгарски войни*
- 9. *Отношения между България и Черна гора*
- 10. *Отношения между България и Босна и Херцеговина*

Емил Миланов

Председатель „Международная славянская община Перун-2000”
София, България

БОЛГАРО-СЕРБСКИЕ ОТНОШЕНИЯ – ИСТОРИЯ НАСТОЯЩАЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ НА БУДУЩЕЕ

Резюме: *Славяне — самый многочисленный народ Европы, свыше 250 миллионов — 1/3 населения, занимающего 53% площади континента.*

Происходящие от одного корня, одной крови, языка, нравов, обычаев, традиций, менталитета, культуры и на 90% общей православной религии. Этот народ состоит из 14 стран, неотъемлемой частью которых являются Болгария и Сербия. Несмотря на то, что в некоторых научных работах нас разделяют — болгары как восточные славяне и сербы как западные, наша общая культура, на мой взгляд, это опровергает. Мы принадлежим к семи славянским племенам, населявшим Балканы. Несмотря на различные перипетии на протяжении веков, я бы сказал, что две страны взаимно и неразрывно связаны в родственном, православном вере, экономическом, культурном, политическом и традиционном плане.

Ключевые слова: *болгары, сербы, сотрудничество, история, будущее.*